

Gyarmathy Éva, Gyarmathy Zsófia, Szabó Zénó

A Sakkpalota képességfejlesztő program hatásvizsgálatának összefoglalója

Sokféle formája alakult ki a sakk oktatásba való bevezetésének, és a European Chess Union szakemberei azon dolgoznak, hogy megvizsgálják, hogy az iskolai sakkoktatás mely formái milyen módon hatékonyak. Vagyis nem az a kérdés, hogy a sakk hasznos-e az iskolában, hanem a módszertanok vizsgálatára van szükség, és a sakk kognitív működést fejlesztő hatásának megértésére, hogy minél célzottabban használható legyen a képességfejlesztésben.

Polgár Judit Sakkpalota Programja eltér a korábbi iskolai sakkoktatási módszerektől. Nem sakkolni tanít, hanem a sakkon keresztül tanít. A gyerekek megtanulnak sakkolni, de ez olyan természetes dolog, hogy tulajdonképpen nem is kell vele foglalkozni, nem ez a cél, ez csak egy adódó faktor. Polgár Judit visszahelyezi a sakkot eredeti funkciójába, és ehhez hozzáteszi, hogy a sakk taneszközként a tananyag átadását könnyíti meg a kognitív képességek fejlesztése által. Módszerében nagyon lényeges szempont, hogy nem a sakkjáték, hanem a sakk, mint szabályrendszer kerül be a tanításba. A pedagógusnak nem kell értenie a sakkjátékhoz, kizárólag a szabályait kell jól ismernie. A módszerben nem önálló tevékenység a sakk, hanem a tananyag feldolgozásának háttere.

A vizsgálat és eredményei

A bemutatott kutatásban a Sakkpalota Program kognitív fejlesztő hatásait vizsgáltuk meg az Online Kognitív Profil Teszt segítségével 3-4 osztályos gyerekek részvételével. Az osztályok nagyobb része a Sakkpalota programmal tanult, a többi nem. Összesen 698 sakkos és 102 nem sakkos osztályba járó diák tesztadatait használhattuk a kutatásban, ahol vegyes háttérű iskolák vettek részt, volt budapesti, nagyvárosi és kisvárosi iskola. Több volt a SNI tanuló fogadó sakkos osztály (78% SNI-t fogadó), mint az ugyanilyen nem sakkos osztály (60% SNI-t fogadó). A szociokulturális háttérrel tekintve nagyjából egyforma, átlagos SES mutatójú a sakkos és nem sakkos minta. A tanulók életkora és neme tekintetében sem volt szignifikáns különbség a csoportok között. Mind a sakkos, mind a nem sakkos osztályok között voltak tagozatosak. A nem sakkosok között több tagozatos osztály van, 40%, míg a sakkos osztályoknak csak 17%-a tagozatos. Összességében a két csoport jellemzői alapján lényegesen nem különbözik egymástól, mindazonáltal a fenti eltéréseket érdemes figyelembe venni.

A kutatás eredményeinek alapján megvizsgáltuk az öt feltevésünket, megfogalmaztunk következtetéseket és javaslatokat:

1. hipotézis: A Sakkpalota Programmal tanuló diákok szignifikánsan jobb eredményeket érnek el a kognitív fejlődés minden területén.

A hipotézist az adatok egyértelműen bizonyítják, **a Sakkpalota Programmal tanuló diákok a Kognitív Profil Teszt minden mutatójában jobb eredményt értek el, mint a nem sakkos diákok.**

2. hipotézis: A legjellemzőbb hatás az értelmi képességek, főképpen az elvonatkoztatási képesség terén mutatkozik.

Az eredmények egyértelműen igazolják, hogy a **Sakkpalota Programmal tanuló diákok az értelmi képességbeli fejlődés tekintetében előnyt szereznek.**

3. hipotézis: Az információfeldolgozás hatékonyságát jelentősen növeli a Sakkpalota Programmal való tanulás.

A hipotézist megerősítik az eredmények. **A Sakkpalota programmal tanuló diákok minden tekintetben jobban teljesítettek az információfeldolgozást vizsgáló feladatokban, bár nem mindegyik eredmény szignifikáns statisztikailag.**

4. hipotézis: Az aritmetikai képességekben jobban megmutatkozik a Sakkpalota hatása, mint a literális képességekben.

Ez a hipotézis tévesnek bizonyult a jelen kutatás alapján, bár a korábbi matematikai kompetencia mérés során jelentősen jobbak voltak a sakkos gyerekek, mint a nem sakkosok. **A mostani mérésben a verbális, nyelvi képességekben mutatkozott szignifikáns sakkos előny, míg a számolásban csak szimpla előny.**

A matematikai kompetencia mérés a matematikai, és nem csak az aritmetikai képességeket célozza. A jelen vizsgálatban azonban nem a matematika, hanem a számolási képesség vizsgálata történt. A Kognitív Profil Teszt elemei közül a matematikai gondolkodást jobban mutatja a figurális elvonatkoztatást mérő feladat, amelyben a sakkosok szignifikánsan jobbak a nem sakkos társaiknál. A számolási művelet és mennyiség fogalom gyengesége a diszkalkulia veszélyeztetettségét jelezheti, és független a matematikai gondolkodástól.

Ugyanakkor váratlan meglepetés a sakkosok kiváló literális képességbeli teljesítménye, amely szignifikánsan jobb a nem sakkosokhoz képest. Úgy tűnik, hogy a sakkkal tanulás, és talán maga a program, nagyon jól építi a nyelvi területeket is amellet, hogy az értelmi képességek fejlesztésével is a verbális területek fejlődését segíti.

5. hipotézis: Az SNI kódot kapott valamint a hátrányos szociokulturális helyzetű diákok számára előnyös a Sakkpalota Programmal való tanulás, vagyis integrációs szempontból fontos módszer.

A vizsgálati adatok szerint az SNI-s diákokat nem fogadó sakkos osztályok szignifikánsan jobb eredményeket érnek el, mint azok a sakkos osztályok, amelyek fogadnak SNI-s diákokat. **Viszont a nem sakkos, SNI-t fogadó osztályok szignifikánsan gyengébben teljesítenek, mint a sakkos, SNI-s diákokat fogadó osztályok.** Kiemelendő, hogy a diszlexia szempontjából kritikus „Szavak és Álszavak” feladatban is jobb teljesítményt érnek el a sakkosok, és ez az előny az SNI-s diákokat fogadó osztályokban is megvan. Mindezek alapján elég nagy biztonsággal állítható, hogy **a Sakkpalota Program előnyös az SNI-s diákok számára is.**

Fontos információ még, hogy a sakkos osztályokban tanuló diákok a tesztfeladatokban több időt töltöttek el, mint a nem sakkosok, vagyis a mentális erőfeszítésre készebbeknek tűnnek. Ez a jelenség tulajdonítható a sakknak, amely által megtanulnak elmélyedni, és megtanulják a gyerekek, hogy érdemes szellemi erőfeszítéseket tenni.

A Sakkpalota Programnak a kutatásban megfogalmazott és bizonyított előnyei nagyon különböző iskolák nagyon különböző osztályaiban mutakoztak meg, a teljes kognitív profil tekintetében, bár az egyes területeken különböző mértékben. Különösen fontos, hogy ismét bebizonyosodott, hogy a módszer alkalmas a sajátos nevelési igényű gyerekek fejlesztésére is. Mindezek mutatják, hogy érdemes mielőbb több iskolában bevezetni a Sakkpalota Programot. Emellett támogatni kell azokat a pedagógusokat, akik a Programmal dolgoznak, hogy a leghatékonyabban tudjanak tanítani.